

Lappmeis *Parus cinctus*

Global utbredelse

Lappmeisa forekommer i den nordre delen av barskogsbeltet, tvers over hele Eurasia og deler av Nord-Amerika; fra Fennoskandia gjennom Nord-Russland og Sibir til Alaska og NV-Canada. Dessuten finnes den i fjellskoger fra Altai til NV-Mongolia.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Lappmeisas utbredelse er spesiell, med en sørlig delbestand tilsynelatende atskilt fra den nordlige hovedbestanden. I Sør-Norge forekommer lappmeisa i nordre deler av Hedmark og Oppland samt sørøstre deler av Sør-Trøndelag, og i Nord-Norge i indre deler av Finnmark og Troms. Arten hekker trolig også i Nord-Trøndelag og i Nordland. Sørligste hekkefunn av lappmeis i vårt århundre er gjort i 1981 helt nord i Trysil, Hedmark. Atlas-kartet viser at lappmeisa nå kan være mindre utbredt i Oppland og mer utbredt i Troms enn tidligere antatt. Kartet mangler imidlertid enkelte nye detaljer (se Bengtson & Sonerud 1991; også for andre aspekter ved lappmeisas økologi i Norge).

Lappmeisas todelte utbredelse i Norge (og Sverige) faller sammen med skogkledte områder som har høy kontinentalitet, lav årsnedbør og kort vekstsesong. Trolig krever arten indirekte et kjølig og tørt skogsklima fordi dette gir den foretrukne, åpne skogtypen. I Sør-Norge blir dette habitatet høytliggende lavfuru-skog (over 650 moh). I Hedmark er lappmeisa karakterart for slik skog. I Finnmark er arten vanligst i furuskog, men hekker regelmessig også i ren bjørkeskog.

Lappmeisa har stort leveområde (15-100 ha), og foretrekker gammel og sammenhengende skog. I Sør-Norge hekker arten hovedsakelig i hull etter tretåspett. I Sør-Varanger er dens vanligste reirplass et hull den selv hakker ut i en råttne bjørkestubbe, mens det nest vanligste er hull etter tretåspett (H. Dransfeld pers. medd.). Fugleholker benyttes også relativt hyppig. I Finnmark for øvrig brukes dessuten ofte hull etter dvergspett (K.-B. Strann pers. medd.).

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Den norske bestanden er i størrelsesorden 10.000 - 50.000 par. I Finnmark sett under ett er lappmeisa kanskje omtrent like tallrik som granmeisa. Artens kjerneområder i Norge har relativt dårlig dekningsgrad i Atlas-prosjektet. Detaljert viten om lappmeisas forekomst hos oss er derfor nokså begrenset. Tall som kan belyse eventuelle bestandsforandringer mangler helt.

En taksering i Folldal, Hedmark i 1979 ga et estimat på 1-2 par/km². Dette gir grunnlag for et anslag på minst 1000 hekkende par i Sør-Norge. Til sammenlikning er tettheten av lappmeis estimert til 3-4 par/km² i urskog av gran og furu i Nord-Finland, mindre enn 1 par/km² i fjellbjørkeskog på grensen mellom Nord-Finland og Finnmark, og 3-5 par/km² i en bjørkeskog i Tana, Finnmark. Bestanden i Nord-Finland har avtatt sterkt de siste 40 årene, parallelt

med innføringen av flateskogbruket. Lappmeisa har vist seg spesielt følsom for fragmentering av skogen. Den isolerte sørnorske bestanden er høyst sannsynlig i en utsatt posisjon på grunn av intensivt skogbruk, også i avsides og vanskelig tilgjengelige høytliggende områder.

Hekkebiologi

Lappmeisa fører gjerne sitt anonyme liv i artsfattige og lite undersøkte trakter, og tas i forbifarten ofte for granmeis. I deler av dens utbredelsesområde kan lappmeisa dermed være vanligere enn hittil antatt. Både i Hedmark, Finnmark og Nord-Finland legges første egg gjennomsnittlig i midten av mai. I 13 holker bebodd av lappmeis i 1980 i Tana, Finnmark varierte antall utfløyne unger fra 2 til 11, med gjennomsnitt på 6.8.

Trekkforhold

Voksne lappmeiser har tilhold innenfor territoriet hele året. Ungfuglene sprer seg over store områder, men vi vet ikke i hvilken grad det utveksles individer mellom sørlig og nordlig delbestand. Hamstring av føde, samt evne til å redusere kroppstemperaturen med inntil 10°C, hjelper lappmeisa gjennom en barsk vinter. Utenom hekketiden opptrer lappmeisa gjerne i småflokker, ofte sammen med andre meisearter. Den kan da oppsøke føringsplasser.

De sørligste funnene utenom hekketiden er gjort ved Drammen, Buskerud i mars 1942 og ved Vågslid i Vinje, Telemark i påsken to år sent på 1970-tallet. Den vestligste observasjonen er gjort ved Bergen i februar 1978. I Møre og Romsdal er lappmeis sett i oktober både i 1987 og 1990. Fra Nord-Trøndelag foreligger ca. 10 funn utenom hekketiden i perioden 1966-88, og fra Nordland ca. 15, de fleste utenom hekketiden.

Roald Bengtson og Geir A. Sonerud

Lappmeis *Parus cinctus*

54 ● Konstatert hekking

16 ● Sannsynlig hekking

23 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

